

לשכת הרבנות

כפר חב"ד

קיצור הלכות תשעה באב ה'תש"פ

מוצאי שבת חזון

- < קידוש לבנה – במוצאי תשעה באב.
- < המבדיל יכול לשתות את יין ההבדלה בעצמו, וא"צ לתת לילד קטן לשתות.

ערב תשעה באב

- < אחר חצות היום לומדים רק עניינים הקשורים עם החורבן, בהלכה או באגדה. כגון: דברים הרעים שבירמיה ואיוב. מדרש איכה ופירושים על מגילת איכה וביניהם רשימות הצמח צדק על מגילת איכה. סוגיות הגמ' בגיטין (נה,ב–נח,א), בסנהדרין (צו-צז), ובמועד קטן (פרק אלו מגלחין). וכן הלכות תשעה באב.
- < את שיעורי החת"ת מסיימים לכתחילה לפני חצות היום.
- < את שיעור הרמב"ם מסיימים **דווקא** לפני חצות היום.
- < אחרי חצות היום אסור לעסוק בעניינים המביאים לידי שמחה, אך מותר לעשות מלאכה (בכבוד ראש).

יולדת, מעוברת ומניקה

- < **יולדת** בתוך שבעה ימים ללידתה, פטורה מלהתענות.
- יולדת בין שבעה ימים לשלושים יום ללידתה, תתחיל להתענות. אם תרגיש חולשה, תפסיק את הצום.
- < **מעוברת** תתחיל להתענות. אם תרגיש חולשה יתירה תפסיק את הצום.
- < **מניקה** תתחיל להתענות. אם תרגיש חולשה יתירה, או אם יהיה חשש שלא יהיה לה במה להאכיל את התינוק, תפסיק את הצום.
- < בכהנ"ל, **באם הדבר אפשרי**, יש להשתדל לצום לפחות עד מנחה גדולה (13:22 שיעון תל אביב).

חולה בנגיף, ואדם החייב בידוד

- < חולה מאומת בנגיף, או הסובל מתסמיני הנגיף ולא אומת בבדיקה, פטורים מלהתענות.

< השוהה בבידוד עפ"י ההנחיות ואינו חולה מאומת ואינו סובל מתסמיני הנגיף, ואינו מקבוצת הסיכון, ומרגיש טוב - יצום כרגיל. אם חש חולשה יתירה יתייעץ עם הרב.

סעודה ראשונה ותפילת מנחה

< לפני תפילת מנחה אוכלים סעודה ראשונה. מותר לאכול בה כמה מיני תבשיל, אך אסור לאכול דברים של תענוג בערב תשעה באב.
< בתפילת מנחה לא אומרים תחנון.

סעודה מפסקת

< לקראת התחלת התענית אוכלים סעודה מפסקת.
< נוטלים ידיים ואוכלים פת.
< לא יישבו שלושה גברים יחד לאכול סעודה מפסקת, כדי שלא יתחייבו לברך ברכת המזון בזימון. אך גם אם ישבו ואכלו יחדיו, לא יזמנו.
< בזמן הסעודה המפסקת יושבים על כיסא נמוך משלושה טפחים (פחות מ-24 ס"מ. ויש היושבים על כיסא נמוך רק בזמן אכילת הביצה באפר בסוף הסעודה).
< בגלל האבלות אסור לאכול בסעודה המפסקת שני מיני תבשיל. היות שהביצה שאוכלים בסוף הסעודה נחשבת תבשיל, אי אפשר לאכול בסעודה זו תבשיל נוסף. אך ניתן לאכול בה ירקות ופירות חיים ואפילו כמה מינים מהם.
< תבשיל הוא אוכל מבושל, צלוי או מעושן.
< אוכל אפוי אינו נקרא תבשיל ומותר לאכול ממנו כמה מינים בסעודה המפסקת.
< האיסור לאכול ב' מיני תבשיל בסעודה המפסקת, הוא לילד מגיל 10 היודע להתאבל.
< בסיום הסעודה אוכלים ביצה קשה קרה טבולה באפר, ולאחמ"כ מברכים ברכת המזון.
< בערב ת"ב אחר חצות היום, אומרים "שיר המעלות" לפני ברכת המזון.

אכילה לאחר הסעודה המפסקת

< אחרי הסעודה, ולפני השקיעה, מנקים את השולחן ומדיחים את הכלים. אין לעשות זאת בלילה כדי לא להסיח את הדעת מן האבלות.
< אחרי הסעודה, ולפני השקיעה, מותר לאכול ולשתות. טוב להתנות בסעודה המפסקת בפה או בלב שאינו מקבל עליו את התענית עד השקיעה.
< אסור לאכול לפני כניסת הצום דבר מתוק (על מנת שתישאר מתיקות בפה בתחילת הצום), מפני שיהיה אסור לבלוע בצום את המתיקות.

איסורי תשעה באב

- < התחלת התענית בשקיעת החמה, ואין צריך להוסיף על התענית מבעוד יום.
- < משקיעת החמה, אסור: באכילה, בשתיה, ברחיצה, בסיכה, בנעילת נעלי עור, בלימוד תורה, בשאילת שלום, בעשיית מלאכה, ובתשה"מ.
- < לפני השקיעה חולצים את נעלי העור ולובשים נעלי בד או גומי וכדו'.
- < רחיצת הידיים מהשקיעה, רק עד קשרי האצבעות.
- < לכתחילה יושבים על כיסא נמוך משלושה טפחים - כבר מהשקיעה.
- אישה מעוברת או אדם זקן וחלש, יכולים לשבת בתשעה באב גם על כיסא רגיל, מפני שאינם עושים זאת לתענוג.
- מניקה יכולה לשבת בזמן ההנקה על כיסא רגיל.
- < בתשעה באב לובשים בגד עליון של חול.

ההכנות בבית הכנסת

- < מסיטים את הפרוכת לצד ארון הקודש.
- נוהגים להסיר גם את הכיסוי שעל הבימה, וכן את הכיסוי שעל עמוד שליח הציבור.
- < מכבים חלק מן האורות בבית הכנסת.

ערבית, איכה וקינוח

- < אבל המתפלל לפני העמוד, יכול להדליק ה' נרות כרגיל (שהרי למנהגינו אין מקפידים להשאיר אור מינימלי בבית הכנסת בתשעה באב – כמנהג העולם, וכל שכן שיוכלו להדליק נרות אלו שאינם משמשים להאיר).
- < אחרי תפילת שמונה עשרה של ערבית אומרים קדיש תתקבל, איכה וקינוח.
- < אמירת איכה וקינוח צ"ל **בישיבה** דווקא. אין לשבת על הקרקע ממש, כי אם בהפסק כלשהו.
- < קריאת מגילת איכה - בנחת. בכל פרק המתחיל "איכה" יגביה את קולו יותר. פסוק "השיבנו" שבסיום המגילה אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן.
- < גם נשים שומעות או אומרות את מגילת איכה.
- < לאחר הקינוח אומרים "ואתה קדוש", קדיש שלם **בלא תתקבל**, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות **פ"ג ממסכת מועד קטן** - בלא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.

שאילת שלום בתשעה באב

- < כשחוזרים מבית הכנסת, הולכים בכובד ראש כאבלים, ולא בחבורה.

< בתשעה באב לא אומרים לילה טוב, בוקר טוב, שלום וכיו"ב. אדם שאינו מודע לזה ואומר שלום, עונים לו בשפה רפה ובכובד ראש. אם אפשר, יודיעו לו שהיום אסור בשאלת שלום. אך מותר לשאול אדם איך הוא מרגיש.

< בקריאת שמע שעל המיטה אין אומרים תחנון.

בוקר תשעה באב

< נטילת הידיים בבוקר תשעה באב, רק עד קשרי האצבעות.
 < ניתן לנקות את העיניים וכו' עם הלחלוחית שיש באצבעות מנטילת הידיים בבוקר.
 < אם יש לכלוך בעיניים, בפנים או בידיים, ניתן לרחוץ את הכלוך במעט מים.
 < רחיצת הידיים ביציאה מבית הכיסא, או קודם התפילה, תהיה רק עד קשרי האצבעות.
 < בברכות השחר אין מברכים "שעשה לי כל צרכי".

תפילת שחרית, קריאת התורה, ואמירת הקינות

< האבלים יכולים להדליק ה' נרות בעמוד התפילה כרגיל.
 < בשחרית אין מניחים טלית ותפילין, ואין אוחזים את ציציות הטלית קטן ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע.
 < סדר תפילת שחרית: מ"מה טובו" עד אחרי שמונה עשרה – כרגיל, ואין אומרים תחנון.
 < הש"ץ אומר "עננו" בחזרת הש"ץ.
 < אין נשיאת כפים בשחרית. גם הש"ץ לא יאמר "אלוקינו ואלוקי אבותינו". ואם הש"ץ התחיל לומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" – יסיים.
 < אחרי חזרת הש"ץ אומר הש"ץ חצי קדיש, וקוראים בתורה פרשת "כי תוליד בנים". השלישי הוא המפטיר.
 < לכתחילה יש להעלות לתורה רק אדם שמתענה.
 < אבל בתוך השבעה, יכול לעלות לתורה בתשעה באב (כמו שאר הקהל, שהרי לכולם אסור ללמוד תורה ואעפ"כ מותר להם לעלות לתורה בתשעה באב).
 < ניתן לעשות "מי שברך" בשחרית – רק עבור חולה.
 < אדם שצריך לברך "הגומל" – יברך בקריאת התורה של מנחה. גם עליה לתורה של בר מצוה וברכת "ברוך שפטרני" – יהיו במנחה.
 < בסיום הקריאה ולפני ההגבה אומרים חצי קדיש (מנהג הרבי בשנת תשמ"ח).
 < המגביה את הס"ת יכול לשבת על כיסא רגיל בזמן הגלילה ואמירת ההפטרה.

- < לאחר אמירת ההפטרה וברכותיה אומרים "יהללו", מחזירים את הס"ת להיכל ואומרים קינות.
- < את הקינות יש לומר בישיבה דווקא, אך אמירת הפיוט "אלי ציון" – בעמידה.
- < אמירת הקינות בכובד ראש ומתוך צער על החורבן. אין להפסיק באמירת הקינות בדיבורים בעלמא.
- < לאחר הקינות אומרים "אשרי", "ובא לציון גואל" – ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי", קדיש שלם
- < **בלא תתקבל**, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות פ"ג **דמועד קטן** - ללא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.
- < למנהגינו, לאחר אמירת כל הקינות ביום, קוראים את מגילת איכה - ביחיד.
- < גם המתפלל ביחידות צריך לומר קינות ואיכה.
- < גם נשים צריכות לומר קינות, ותאמרנה לפחות את הקטעים העיקריים שבהם.
- < יש לסיים את אמירת הקינות ומגילת איכה לפני חצות היום.
- < את הספסלים בבית הכנסת ניתן לסדר רק לאחר חצות היום.

הלכות היום

- < עד חצות היום יש לשבת על כיסא נמוך, הן בבית הכנסת והן בבית. לאחר חצות היום יושבים על כיסא רגיל.
- < גם במשך המעט לעת של תשעה באב יש לערוך סיום מסכת (מועד קטן. או בענייני בית הבחירה – אחר חצות היום).
- < גם בתשעה באב שאסור ללמוד תורה כרגיל מפני שהיא משמחת לב, והאיסור הוא עד צאת הכוכבים של מוצאי הצום, מ"מ יש חיוב ללמוד תורה בכל רגע, אלא שהלימוד צ"ל בחלקי התורה המתאימים ליום זה.
- < אדמו"ר הרש"ב היה לומד בתשעה באב מדרש איכה רבה, והסוגיא בגיטין (נה,ב-נח,א).
- < העושה מלאכה בתשעה באב לפני חצות היום, אינו רואה בה סימן ברכה. וירא שמים יחמיר בדבר גם לאחר חצות היום, כדי לא להסיח דעתו מן האבלות.
- < אך מותר לפתוח חנות לממכר מוצרי מזון.
- < אין להתעסק בתשעה באב בדברים המסיחים את הדעת מן האבלות.
- < את סעודת מוצאי הצום מכינים רק אחרי חצות היום.
- < אחרי חצות היום מותר לרחוץ ירקות וכדומה במים לצורך סעודת מוצאי הצום, וכן מותר לרחוץ כלים מלוכלכים העומדים בכיור - למרות שהידיים נרטבות במים, כיון שאין כוונת הרחיצה לתענוג. עדיף ללבוש כפפות בזמן הרחיצה.
- < את המיטות ואת הבית מסדרים רק אחרי חצות היום.
- < אין לרחוץ את רצפת הבית בתשעה באב. אך אם יש מקום **מלוכלך** מותר לרחצו.

תכשיטים וקרמים

- < נשים אינן עונדות תכשיטים בתשעה באב, אך יכולות לענווד טבעת שרגילות לענווד אותה תמיד.
- < משום איסור סיכה, לא מורחים על הפנים וכו' קרמים, משחות ושאר מוצרי קוסמטיקה.

אדם שהותר לו לאכול בתשעה באב

- < מבוגר או ילד שהותר להם לאכול בתשעה באב, לא יאכלו מעדנים וכו', אלא רק אוכל המוכרז להם.
- < האוכל לחם בתשעה באב (בהיתר), יטול את ידיו כרגיל - עד הפרק - לפני אכילת הלחם. וכן יטול מים אחרונים. ויאמר "שיר המעלות" לפני ברכת המזון, ו"נחם" אחרי "הרחמן" בלי חתימת הברכה.
- < הזקוק לקחת תרופה בתשעה באב, עדיף שיבלע אותה בלי מים. אם הדבר קשה לו, יכול ליטול את התרופה עם מעט מים שנעשו מרים על ידי תה רגיל מרוכז בלי סוכר, או על ידי תבלין אחר.

סיום תפילת שחרית ותפילת מנחה

- < מחזירים את פרוכת ארון הקודש למקומה.
- < נותנים לצדקה אגרא דתעניתא (פדיון הסעודות שלא אכל היום, כדי להעלותם לקדושה).
- < לובשים טלית ותפילין דרש"י בברכה, אומרים קריאת שמע, שיר של יום, "אין כאלוקינו", "פיטום הקטורת" וכו' עד "ה' יברך את עמו בשלום" (ואין אומרים כאן "עלינו לשבח"), תהילים ושיעורי חומש ותניא.
- < לימוד הרמב"ם רק לאחר סיום התענית בלילה.
- < מדליקים נרות בעמוד התפילה לתפילת מנחה.
- < מתפללים מנחה של תענית ציבור עם קריאת התורה. את חצי הקדיש שאחרי קריאת התורה אומרים רק לאחר הכנסת ספר התורה להיכל.
- < אומרים "נחם" ו"עננו" בשמונה עשרה. אדם שאינו מתענה לא יאמר "עננו", אך יאמר "נחם".
- < הש"ץ אומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" של ברכת כהנים.
- < בסיום תפילת מנחה אומרים האבלים משניות כלים ומקוואות כרגיל.
- < אחרי תפילת מנחה מסירים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דר"ת.

תפילת ערבית וקידוש לבנה

- < סיום התענית בצאת הכוכבים.
- < אחרי תפילת ערבית ולפני קידוש לבנה נוטלים את הידיים ג' פעמים לסירוגין - על כל כף היד כמו בנט"י שחרית, וכן שוטפים את הפנים ואת הפה.
- < אוכלים ושותים לפני קידוש לבנה.

- < קידוש לבנה בנעליים רגילות ולא בנעלי הבד.
- < לא רוקדים אחרי קידוש לבנה במוצאי תשעה באב.

אכילת בשר ויין, כיבוס, שמיעת כלי זמר וכו'

- < אכילת בשר, שתיית יין, שמיעת כלי זמר, לבישת בגד חדש, אכילת פרי חדש וברכת שהחיינו, כיבוס **בגדי חול**, מותרים רק ביום ששי אחרי חצות היום.
- < כיבוס **בגדי השבת** מותר מיום ששי בבוקר (אם א"א יהיה לכבס את בגדי השבת ביום ששי בבוקר, ניתן לכבסם במוצאי תשעה באב).
- < תספורת מותרת מיום ששי בבוקר (אם לא יהיה לו היכן להסתפר ביום ששי, ניתן להסתפר במוצאי תשעה באב).
- < לומדים את שיעור הרמב"ם היומי.
- < בקריאת שמע שעל המיטה אומרים תחנון.

יהי רצון שייהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ונזכה לראות תיכף ומיד ממש בביאת מנחם לציון.